

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»

**ДЕМЧЕНКО КАРИНА ІГОРІВНА**



УДК 330.59:330.12:330.341:316.4

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ  
ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління  
національним господарством

**АВТОРЕФЕРАТ**

дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата економічних наук

Дніпро – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Вищому навчальному закладі «Університет імені Альфреда Нобеля».

**Науковий керівник:** доктор економічних наук, професор  
**Кузьмін Сергій Васильович**,  
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»,  
професор кафедри глобальної економіки.

**Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор  
**Швець Василь Якович**,  
Національний технічний університет  
«Дніпровська політехніка»  
Міністерства освіти і науки України,  
завідувач кафедри менеджменту;

кандидат економічних наук, доцент  
**Зеленко Василь Анатолійович**,  
Львівський національний університет  
імені Івана Франка  
Міністерства освіти і науки України,  
доцент кафедри економіки  
та публічного управління.

Захист відбудеться 15 квітня 2021 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.120.01 у Вищому навчальному закладі «Університет імені Альфреда Нобеля» за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті <https://duan.edu.ua> та у бібліотеці Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.

Автореферат розісланий 12 березня 2021 р.

Вчений секретар  
спеціалізованої вченої ради

І.С. Шкура

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Обґрунтування вибору теми дослідження.** На теперішній час пенсійне забезпечення в Україні перебуває у стані, що викликає необхідність проведення фундаментальних реформ. Оскільки фінансування пенсійної системи досягло критично низьких рівнів, ця проблема потребує нагального вирішення. Заходи щодо вирішення означеного питання, зокрема подальше законодавче відтермінування виходу на пенсію та зниження рівня реальних пенсій, не призводять до бажаних результатів та підвищення соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України.

Для досягнення достатнього рівня соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення в Україні слід запропонувати такі моделі, за допомогою яких можна вирішувати проблеми в періоди економічної, політичної та демографічної нестабільності як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки й удосконалення теоретичних, методичних та прикладних аспектів пенсійного забезпечення у нашій державі.

Проблеми ефективності пенсійного забезпечення, питання вдосконалення пенсійної системи та оцінки ефективності податкового навантаження розглядали у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких: В. Баскакова, М. Бойко, С. Бровчак, О. Вільямсон, Ю. Вітка, О. Віхров, О. Врублевська, Л. Де Ла Фуенте, О. Дмитрієва, Р. Доменек, А. Задоя, В. Зеленко, С. Каламбет, А. Ковальова, А. Колесник, К. Коломбо, С. Кузьмінов, С. Лондар, М. Малютіна, Г. Митрофанова, А. Михайлов, Л. Момотюк, Н. Осадча, С. Пампель, Ж. Сапірі, О. Синявська, О. Ткач, В. Ткаченко, Б. Холод, Є. Четиркіна, В. Швець, І. Шкура та ін.

Проте, незважаючи на численні дослідження, окремі аспекти проблеми пенсійного забезпечення залишаються недостатньо вивченими. Зокрема це стосується уточнення понятійно-категоріального апарату, розширення переліку функцій державного пенсійного забезпечення, удосконалення підходів до розрахунку рівня соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення та прогнозування майбутнього стану Пенсійного фонду. Крім того, важливим є обґрунтування проведення реформ у сфері пенсійного забезпечення громадян України, а також дослідження його соціально-економічної ефективності з адаптацією зарубіжного досвіду в українських реаліях та розробкою нових пропозицій щодо підвищення його рівня. Це і визначає мету, завдання та зміст дисертаційної роботи.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційна робота виконана згідно з комплексним планом науково-дослідних робіт Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» за темою: «Економіка України у нових геостратегічних реаліях: індивід, держава, суспільство» (номер державної реєстрації 0115U000063), в рамках якої автором досліджено аспекти пенсійного забезпечення громадян України, пов'язані з його соціально-економічною ефективністю.

**Мета і завдання дослідження.** Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних і прикладних аспектів соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України з подальшою розробкою заходів щодо підвищення її рівня.

Поставлену мету досягнуто шляхом вирішення таких завдань:

- уточнити поняття соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення;
- узагальнити та розширити перелік функцій державного пенсійного забезпечення;
- удосконалити теоретико-методичний підхід до розрахунку рівня соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України;
- розвинути науково-прикладний підхід до прогнозування стану Пенсійного фонду при проведенні реформ у сфері пенсійного забезпечення;
- доповнити класифікацію пенсійного забезпечення громадян України;
- удосконалити науково-методичний підхід до оцінки результатів та уточнення змісту реформ у сфері пенсійного забезпечення громадян України.

*Об'єктом дослідження* є процеси пенсійного забезпечення як соціально-економічного явища.

*Предметом дослідження* є теоретико-методичні положення й практичні аспекти соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України.

**Методи дослідження.** У теоретичну основу дисертації покладено економічні теорії пенсійного забезпечення, викладені у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. З метою досягнення поставлених завдань у роботі використано такі методи дослідження: систематизації та узагальнення – для уточнення поняття соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення; статистичний та порівняльний методи – для дослідження динаміки макроекономічних показників України; методи економіко-математичного та багатофакторного прогнозування – для оцінки стану пенсійної системи України та її соціально-економічної ефективності; регресійний аналіз з використанням апроксимації за методом найменших квадратів та панельного дослідження – для виявлення ефекту впливу економічних та демографічних показників на доходи та видатки Пенсійного фонду України; метод абстрактно-логічного аналізу та експертної оцінки – для формування висновків та рекомендацій; графічні і табличні методи – для наочного відображення статистичних даних та візуалізації результатів статистичного дослідження.

Нормативно-правову базу дисертації становлять Конституція України; Закони України; Укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України; звіти Пенсійного фонду України; офіційні дані Державної служби статистики України; короткострокові і довгострокові прогнози розвитку економіки України, підготовлені Світовим банком, Міжнародною асоціацією соціального забезпечення, Організацією економічного співробітництва і

розвитку, Міжнародним валютним фондом; інформаційно-статистичні матеріали Національного банку України; інтернет-ресурси, власні дослідження.

**Наукова новизна отриманих результатів** полягає у поглибленні теоретико-методичних і практичних аспектів пенсійного забезпечення громадян України на основі концепції соціально-економічної ефективності.

Основними результатами, що характеризують наукову новизну, є такі:  
*удосконалено:*

- теоретико-методичний підхід до розрахунку рівня соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення, який, на відміну від традиційних підходів, базується на порівнянні співвідношення середніх зарплат і середніх пенсій та співвідношення медіанних зарплат і медіанних пенсій. Це дозволяє забезпечувати мотивацію суб'єктів пенсійного забезпечення щодо підтримання його соціально-економічної ефективності на індивідуальному рівні, яка є більш дієвою порівняно з тією, що ґрунтується на співвідношенні доходів та видатків Пенсійного фонду України;

- науково-методичний підхід до оцінки результатів і уточнення змісту реформ у сфері пенсійного забезпечення громадян України, який, на відміну від існуючих, передбачає побудову рекурсивних моделей. Апробація підходу в процесі оцінювання очікуваної ефективності запровадження у пенсійну систему України накопичувальної системи та системи умовних внесків, а також стосовно можливого запровадження індивідуального рішення особи щодо оптимального віку виходу на пенсію дозволяє прогнозувати зміну соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України у визначений часовий період;

*набули подальшого розвитку:*

- змістове наповнення поняття «соціально-економічна ефективність пенсійного забезпечення», яке, на відміну від вже існуючих, розглядається як результат, отриманий в процесі реалізації довгострокової здатності Пенсійного фонду накопичувати, акумулювати та забезпечувати ресурси для виконання встановлених державою грошових зобов'язань перед громадянами, що мають право на отримання пенсій, за рахунок забезпечення збалансованості Пенсійного фонду України, збереження купівельної спроможності накопичених внесків та підтримання відповідності між пенсійними внесками громадян та рівнем пенсійного забезпечення у майбутньому. За таким підходом соціально-економічним ефективним пенсійним забезпеченням вважається таке, що не має тенденції до розбалансування та підтверджує неефективність пенсійного забезпечення за інших умов;

- розширення переліку функцій державного пенсійного забезпечення, який, порівняно з існуючим, доповнено введенням нової функції – «регулювання економіки», що розширює можливості регулювання макроекономічних процесів шляхом залучення коштів працюючого населення до пенсійної системи, яка перетворює доходи на пенсійні виплати, таким чином заохочуючи збільшення обсягів споживання. Це уможливорює зростання

валового внутрішнього продукту України, розподіл якого за новим циклом відтворення забезпечує збільшення доходів працюючого населення;

– науково-прикладний підхід до прогнозування майбутнього стану Пенсійного фонду, за яким, на відміну від існуючих, застосовується аналіз факторного впливу економічних та демографічних показників, зокрема: коефіцієнта залежності від старості; ставки пенсійного внеску; рівня безробіття; вибуття населення в результаті міграції та зміни обсягів валового внутрішнього продукту України. За таким підходом стає можливим виявлення ефектів впливу зазначених показників на видатки та доходи Пенсійного фонду, що дозволяє визначати негативний ефект впливу підвищення ставки пенсійного внеску на доходи Пенсійного фонду та позитивний ефект впливу підвищення коефіцієнта залежності від старості на видатки Пенсійного фонду. Це надає додаткових можливостей прогнозування результатів реформ у сфері пенсійного забезпечення громадян України;

– класифікація пенсійного забезпечення, яку, на відміну від діючих, доповнено введенням нової класифікаційної ознаки – «за динамікою соціально-економічної ефективності», що дозволяє виділяти прогресуюче та регресуюче пенсійне забезпечення залежно від напряму зміни показника соціально-економічної ефективності. Це стане підґрунтям розширення науково-понятійного базису в процесі реформування пенсійного забезпечення громадян України.

**Практичне значення отриманих результатів** полягає у можливості використання авторських підходів до розрахунку соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України та його удосконалення як на індивідуальному, так і на загальнодержавному рівнях.

Суттєву практичну цінність мають підходи до розрахунку рівня соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України на підставі співвідношення середніх заробітних плат і середніх пенсій та співвідношення медіанних заробітних плат і медіанних пенсій, а також прогнозування результатів реформ за рекурсивними моделями.

Основні результати дисертаційного дослідження використано у діяльності Акціонерного товариства «Банк Альянс» (довідка про впровадження № 1326/01-07 від 22.09.2020 р.), Товариства з обмеженою відповідальністю «Компанія Альбїон» (довідка про впровадження № 1510 від 15.10.2020 р.), приватного підприємства «Форощук і К» (довідка про впровадження № 1/17/09 від 17.09.2020 р.).

Теоретичні положення та практичні рекомендації використовуються в освітньому процесі Університету імені Альфреда Нобеля для формування навчально-методичного забезпечення дисциплін «Макроекономіка» та «Міжнародні стратегії економічного розвитку» (довідка про впровадження № 636 від 09.10.2020 р.).

**Особистий внесок здобувача.** Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою. Досягнуті результати, що викладені в дослідженні та

винесені на захист, отримані автором особисто і відображені у публікаціях за темою дисертації.

**Апробація матеріалів дисертації.** Основні положення, результати, висновки та пропозиції дослідження доповідалися та здобули позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: XVI Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених і студентів «Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика розвитку наукових знань» (м. Київ, 2015 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Науковий диспут: питання економіки та фінансів» (Київ – Будапешт – Відень, 2016 р.); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Глобальні проблеми економіки та фінансів» (Київ – Прага – Відень, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, фінанси, облік та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації» (м. Полтава, 2019 р.); науково-практичній конференції «Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика» (м. Хмельницький, 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку» (м. Київ, 2019 р.).

**Публікації.** Основні положення дисертації викладено у 18 наукових працях, серед яких 8 статей (із них 7 статей у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у періодичних закордонних виданнях), 9 праць апробаційного характеру та 1 праця, яка додатково відображає наукові результати дисертації. Загальний обсяг публікацій становить 4,71 др. арк., що належать особисто автору.

**Структура та обсяг дисертації.** Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст дисертації викладений на 181 сторінці тексту (7,54 авт. арк.). Робота містить 27 таблиць, 54 рисунки та 5 додатків на 25 сторінках. Список використаних джерел налічує 226 найменувань на 23 сторінках.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ**

У **вступі** на підставі систематизації і узагальнень обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, методи, об'єкт та предмет дослідження. Розкрито положення наукової новизни, обґрунтовано практичну значущість отриманих результатів, наведено інформацію про апробацію матеріалів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі дисертації «**Теоретичні засади пенсійного забезпечення та його соціально-економічної ефективності**» уточнено понятійно-категоріальний апарат пенсійного забезпечення; узагальнено й розширено типи, функції та соціально-економічні цілі пенсійного забезпечення; обґрунтовано теоретичні аспекти соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України.

За результатами аналізу існуючих підходів до трактування поняття «соціально-економічна ефективність пенсійного забезпечення» уточнено авторське бачення цієї дефініції через подання її як результату, отриманого в процесі реалізації довгострокової здатності Пенсійного фонду виконувати встановлені державою грошові зобов'язання перед громадянами, які мають право на пенсійне забезпечення, підтримуючи збалансованість Пенсійного фонду і забезпечуючи відповідність між пенсійними внесками та пенсійними виплатами громадян, зберігаючи купівельну спроможність накопичених внесків. Вважається, що пенсійне забезпечення має достатній рівень соціально-економічної ефективності у разі відсутності тенденції до розбалансування.

Необхідність дослідження впливу пенсійного забезпечення на економічне зростання національної економіки стало підґрунтям для розширення переліку функцій пенсійного забезпечення за рахунок внесення нової класифікаційної ознаки – «за функціями регулювання економіки». Це надає можливість пенсійному забезпеченню впливати на макроекономічні процеси, серед яких: розподіл валового внутрішнього продукту на споживання, інвестиційні процеси та зростання національної економіки.

У роботі встановлено, що державне пенсійне забезпечення громадян України виконує функцію регулювання економіки шляхом вилучення частини доходів працюючих та перерозподілу грошей на користь пенсіонерів й інших осіб, що отримують пенсійні виплати та мають нижчі доходи, що призводить до зменшення частки заощаджень у валовому внутрішньому продукті та збільшення частки споживання, а отже, сприяє зростанню валового внутрішнього продукту (рис. 1).



**Рис. 1. Регуляторна функція пенсійного забезпечення громадян України**



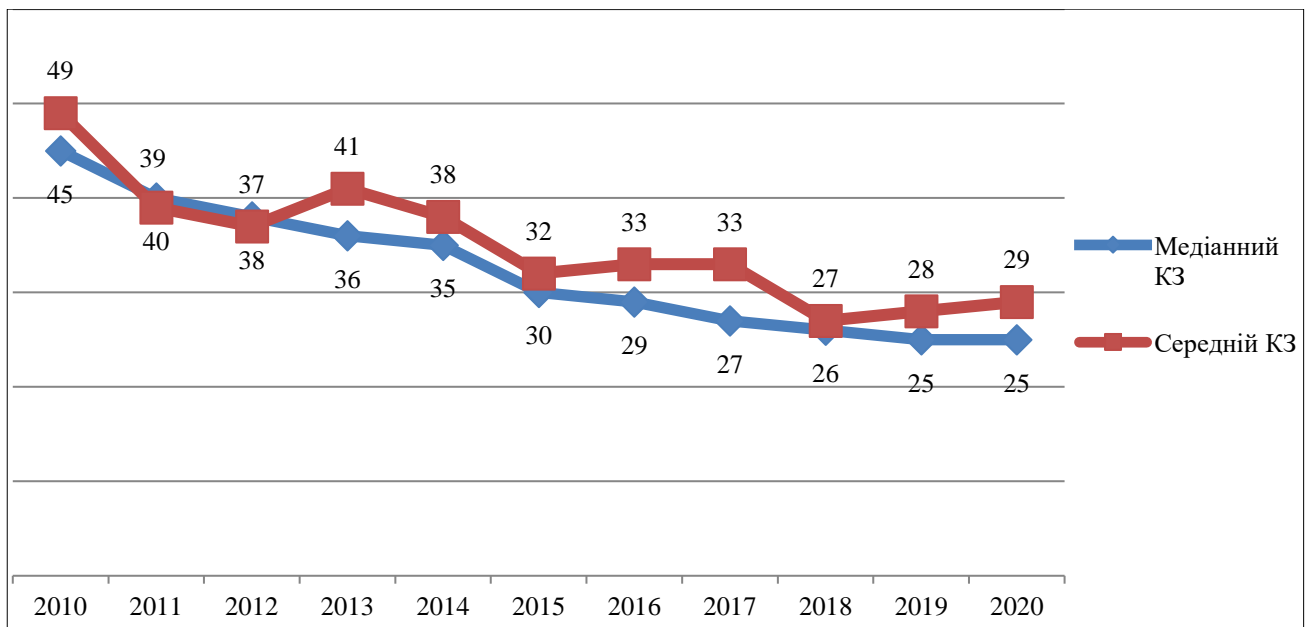
Згідно з наведеною схемою регуляторна функція пенсійного забезпечення полягає в тому, що ефективно пенсійне забезпечення підсилює дію мультиплікатора витрат і економічного зростання за кейнсіанським сценарієм.

У ході дослідження доведено, що медіанний коефіцієнт заміщення (МКЗ) (1) більш об'єктивно характеризує ступінь диференціації населення в частині пенсійного забезпечення, ніж середній коефіцієнт заміщення, оскільки останній показник є певною мірою викривленим через високі доходи окремих індивідуумів.

$$\text{МКЗ} = \frac{\text{МП}}{\text{МЗ}} \times 100, \quad (1)$$

де МП – медіанна пенсія; МЗ – медіанна заробітна плата.

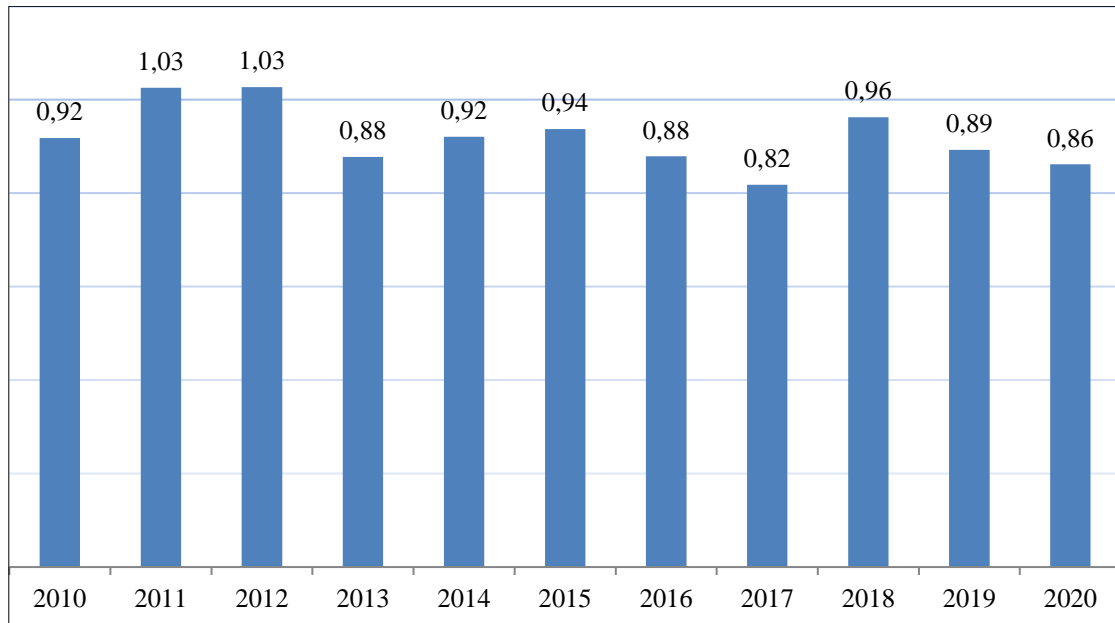
Динаміка обох коефіцієнтів заміщення (КЗ) за медіанними та середніми показниками є негативною та вказує на погіршення стану пенсійного забезпечення в Україні у 2010–2020 рр. (рис. 2).



**Рис. 2. Медіанний та середній коефіцієнти заміщення пенсійного забезпечення громадян України у 2010–2020 рр. (%)**

За рівнем зазначених показників неможливо оцінити особистісну мотивацію окремої особи щодо участі у пенсійному забезпеченні. Тож у роботі запропоновано застосовувати порівняння медіанного коефіцієнта заміщення та середнього коефіцієнта заміщення, що уможлиблює більшу релевантність оцінювання добробуту населення та соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян з урахуванням соціального дисбалансу в Україні (рис. 3).

З рис. 3 видно, що за останні одинадцять років медіанний коефіцієнт заміщення у середньому становить 92% від середнього коефіцієнта заміщення, в результаті чого слід дійти висновку, що пенсійні виплати, які отримують більшість громадян України, є нижчими, ніж визначені за середнім коефіцієнтом заміщення.



**Рис. 3. Співвідношення медіанного та середнього коефіцієнтів заміщення у 2010–2020 рр.**

Соціально-економічну ефективність пенсійного забезпечення громадян України визначено за сукупністю узгоджених між собою економічних та соціальних параметрів, які характеризують фінансову стійкість пенсійної системи разом із соціальною захищеністю пенсіонерів у довгостроковій перспективі.

У роботі соціально-економічну ефективність пенсійного забезпечення визначено за формулами (2) та (3).

$$E_1 = \frac{ПВ}{\sum ЗП_p} \times \frac{МП}{МЗ}; \quad (2)$$

$$E_2 = \frac{ПВ}{\sum ЗП_p} \times \frac{СП}{СЗ}; \quad (3)$$

де  $E_1$  – соціально-економічна ефективність з використанням медіанного коефіцієнта заміщення  $\left(\frac{МП}{МЗ}\right)$ ;  $E_2$  – соціально-економічна ефективність з використанням середнього коефіцієнта заміщення  $\left(\frac{СП}{СЗ}\right)$ ;  $\sum ЗП_p$  – сума отриманої за рік заробітної плати всіма суб'єктами у національній економіці; ПВ – загальні видатки Пенсійного фонду за рік; МП – медіанна пенсія; МЗ – медіанна заробітна плата; СП – середня пенсія; СЗ – середня заробітна плата.

За співвідношенням заробітної плати, виплаченої за рік, до видатків Пенсійного фонду за цей же рік отримано економічну складову ефективності пенсійного забезпечення, а медіанної пенсії до медіанної заробітної плати (медіанний коефіцієнт заміщення) або середньої пенсії до середньої заробітної плати (середній коефіцієнт заміщення) – соціальну складову ефективності пенсійного забезпечення.

У другому розділі дисертації «Дослідження пенсійного забезпечення України та його ефективності» проаналізовано соціально-економічну ефективність пенсійного забезпечення громадян України; проведено факторний аналіз надходжень та видатків Пенсійного фонду України; узагальнено досвід функціонування пенсійного забезпечення у різних країнах світу.

Важливість оцінки стану пенсійного забезпечення України, а також виявлення факторів, які найбільше впливають на рівень соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян, визначається тим, що в середній та довгостроковій перспективі країна зіткнеться із серйозними економічними та демографічними викликами, зокрема зростанням рівня безробіття, підвищенням ставки пенсійного внеску, неминучим зростанням чисельності пенсіонерів та скороченням чисельності населення працездатного віку. Дефіцит Пенсійного фонду України з 2015 р. зростає й у 2020 р. досягнув 13,3 млрд грн.

За результатами регресійного аналізу з використанням методу найменших квадратів (4), методу найменших квадратів з контрольними змінними (4) та панельного методу з фіксованими ефектами (5) встановлено, що збільшення коефіцієнта залежності від старості забезпечує позитивний ефект впливу на пенсійні видатки, а збільшення ставки пенсійного внеску має негативний ефект впливу на пенсійні доходи.

$$\ln(1 + Y) = \beta_0 + \beta_1 \times \ln(1 + X_1) + \varepsilon, \quad (4)$$

де  $Y$  – залежна змінна (видатки ПФ; доходи ПФ);  $\beta_0$  – коефіцієнт перетину осі  $y$ ;  $X_1$  – незалежна змінна (коефіцієнт залежності від старості; ставка пенсійного внеску);  $\varepsilon$  – залишкова змінна. Залежні та незалежні змінні репрезентовані у регресії як натуральний логарифм.

$$\ln(1 + Y) = \beta_0 + \beta_1 \times \ln(1 + X_1) + \beta_2 \times \ln(1 + X_2) + \beta_3 \times \ln(1 + X_3) + \beta_4 \times \ln(1 + X_1) \times \ln(1 + X_2) + \beta_5 \times \ln(1 + X_1) \times \ln(1 + X_3) + \beta_6 \times \delta + \varepsilon, \quad (5)$$

де  $\beta_1$ ;  $\beta_2$ ;  $\beta_4$ ;  $\beta_5$ ;  $\beta_6$  – коефіцієнти, які показують розмір впливу незалежних змінних;  $X_2$  – фіктивна змінна, яка дорівнює 1, коли економіка країни є розвинутою та 0 – у протилежному випадку;  $X_3$  – фіктивна змінна, яка дорівнює 1, коли країна класифікується як країна з високим доходом та 0 – у протилежному випадку;  $X_1 \times X_2$ ;  $X_1 \times X_3$  – терміни взаємодії незалежних та фіктивних змінних;  $\delta$  – контрольні змінні (ВВП та рівень безробіття).

$$\ln(1 + Y_{it}) = \beta_0 + \beta_1 \times \ln(1 + X_{1it}) + \beta_2 \times \ln(1 + X_{2it}) + \beta_3 \times \ln(1 + X_{3it}) + \beta_4 \times \ln(1 + X_{1it}) \times \ln(1 + X_{2it}) + \beta_5 \times \ln(1 + X_{1it}) \times \ln(1 + X_{3it}) + \beta_6 \times \delta_{it} + \alpha_t + \theta_i + \varepsilon_{it}, \quad (6)$$

де  $\theta_i$  – фіксовані ефекти, які характерні для  $i$ -ї країни;  $\alpha_t$  – фіксовані часові ефекти;  $i$  –  $i$ -та країна;  $t$  – індекс часу. Стандартні похибки у формі Уайта кластеризовані на макрорівні для обчислення послідовної кореляції.

Ефект впливу залежності від старості та ставок пенсійних внесків на пенсійні видатки і доходи, визначений методами найменших квадратів та найменших квадратів з контрольними змінними і панельним методом з фіксованими ефектами, наведено в табл. 1.

**Ефект впливу залежності від старості та ставок пенсійних внесків  
на пенсійні видатки і доходи**

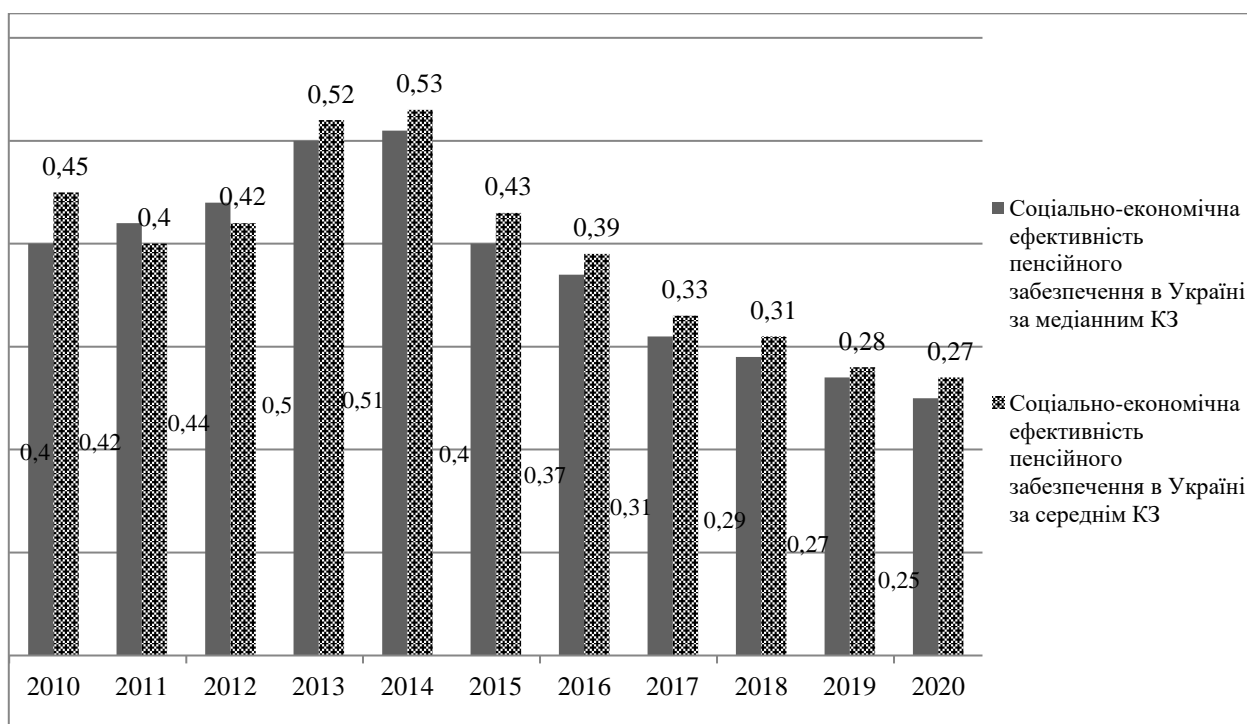
Показники	Метод найменших квадратів	Метод найменших квадратів з контрольними змінними	Панельний метод з фіксованими ефектами
<b>Панель А: Пенсійні видатки</b>			
Коефіцієнт залежності від старості	1,16***	1,09**	1,45*
ВВП		-3,82**	-3,74*
Рівень безробіття		1,48*	1,29*
Розвинута економіка		1,17***	1,19
Розвинута економіка $\times$ Коефіцієнт залежності від старості		0,54***	
Високий дохід		-1,06***	-0,89**
Високий дохід $\times$ Коефіцієнт залежності від старості		1,10	1,20*
Міграція		0,4*	0,31**
Константа	2,39***	2,33***	2,26***
R-квадрат	0,323	0,561	0,9885
Кількість спостережень	540	540	540
<b>Панель Б: Пенсійні доходи</b>			
Ставка пенсійного внеску	-0,48***	-0,44***	-0,4467*
Розвинута економіка		0,25**	0,19*
Розвинута економіка $\times$ Ставка пенсійного внеску		-0,15*	-0,13
ВВП		0,12***	0,16**
Рівень безробіття		-0,13*	-0,19*
Міграція		-0,35*	-0,41*
Константа	4,49***	3,81***	2,26***
R-квадрат	0,329	0,453	0,988
Кількість спостережень	540	540	540

Примітка. \*\*\* – результати статистично значущі на 1%-ному рівні, оскільки значення  $P < 0,01$ ; \*\* – результати статистично значущі на 5%-ному рівні, оскільки значення  $P < 0,05$ ; \* – результати статистично значущі на 10%-ному рівні, оскільки значення  $P < 0,1$ .

Встановлено, що зростання валового внутрішнього продукту позитивно впливає на доходи Пенсійного фонду, а зростання рівня безробіття та вибуття населення в результаті міграції негативно впливають на доходи Пенсійного фонду.

Після проведених дій, зазначених у формулах (2) та (3), розраховано рівень соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України за медіанним та середнім коефіцієнтами заміщення у 2010–2020 рр. (рис. 4).

Встановлено за рис. 4, що у період з 2014 по 2020 рр. рівень соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення знизився з 0,51 до 0,25 (2) та з 0,53 до 0,27 (3).



**Рис. 4. Соціально-економічна ефективність пенсійного забезпечення в Україні у 2010–2020 рр.**

Таке зниження рівня соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України може призвести до зниження мотивації індивідуумів до участі у державному пенсійному забезпеченні та загрожує його стійкості.

У ході дослідження виявлено, що в існуючій класифікації пенсійного забезпечення не враховано рівень соціально-економічної ефективності. Для вирішення цієї проблеми було удосконалено класифікацію пенсійного забезпечення шляхом введення ознаки «за динамікою соціально-економічної ефективності».

Це дозволило оцінити пенсійне забезпечення за динамічним рівнем соціально-економічної ефективності та виділити прогресуюче і регресуюче пенсійне забезпечення залежно від зміни показника соціально-економічної ефективності (рис. 5).



**Рис. 5. Класифікація пенсійного забезпечення за рівнем соціально-економічної ефективності**

Доведено, що пенсійне забезпечення громадян України на даний час характеризується як регресуюче пенсійне забезпечення.

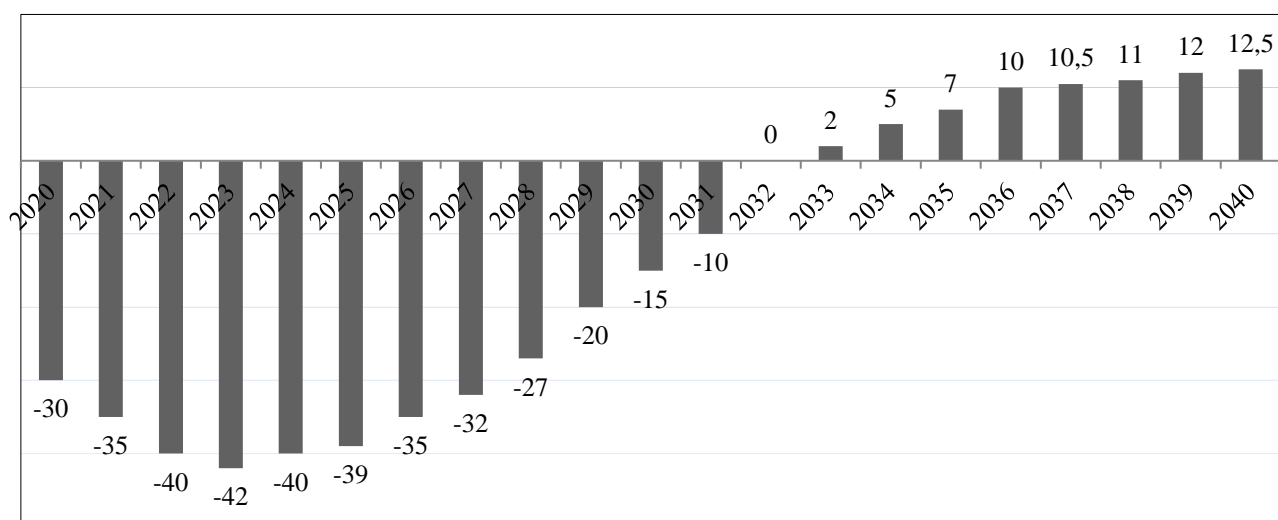
У третьому розділі дисертації «Шляхи підвищення соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України» удосконалено інноваційні моделі пенсійного забезпечення як важіль підвищення соціально-економічної ефективності; виявлено наслідки введення накопичувального рівня у пенсійну систему України; обґрунтовано напрями вдосконалення соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України та досліджено результати проведення пенсійних реформ.

Для прогнозування зміни рівня соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення при введенні накопичувальної пенсійної системи та системи умовних внесків до вже існуючої солідарної пенсійної системи, а також при відтермінуванні (за бажанням) виходу на пенсію удосконалено рекурсивні моделі щодо розрахунків, за якими використано офіційні статистичні дані. Очікуваний ефект від запровадження накопичувальної пенсійної системи та системи умовних внесків до солідарної пенсійної системи розраховано за формулою:

$$Y(t) = Y_{(t-1)} \times (1 + \theta(t)) + F(t) + (1 - a) \times C(t) - P_{PAYG}(t), \quad (7)$$

де  $Y(t)$  – баланс Пенсійного фонду України;  $\theta(t)$  – середньозважена ставка за державним боргом України, яка може бути позитивною або негативною;  $C(t)$  – внески до Пенсійного фонду;  $P_{PAYG}(t)$  – пенсійні виплати, розраховані за солідарною системою;  $a$  – частка внесків, яка інвестується у накопичувальну систему та може бути від 0 до 1;  $(1 - a)$  – частка внесків, яка вкладається в солідарну систему.

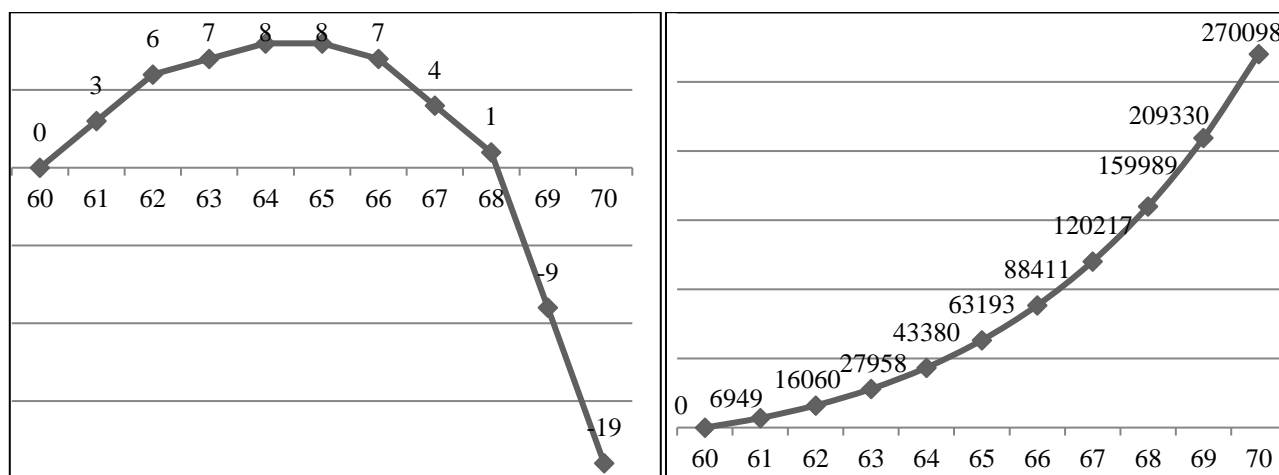
Встановлено, що за умови впровадження системи умовних внесків та введення накопичувальної системи до солідарної системи можна досягти позитивного сальдо балансу Пенсійного фонду вже через дванадцять років (рис. 6).



**Рис. 6. Прогноз сальдо балансу Пенсійного фонду України на 2020–2040 рр. (млрд грн)**

Отже, застосовуючи багатфакторне прогнозування, можна констатувати, що після умовної імплементації запропонованої реформи пенсійного забезпечення з 2020 р. зростає медіанний коефіцієнт заміщення та підвищується рівень соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян.

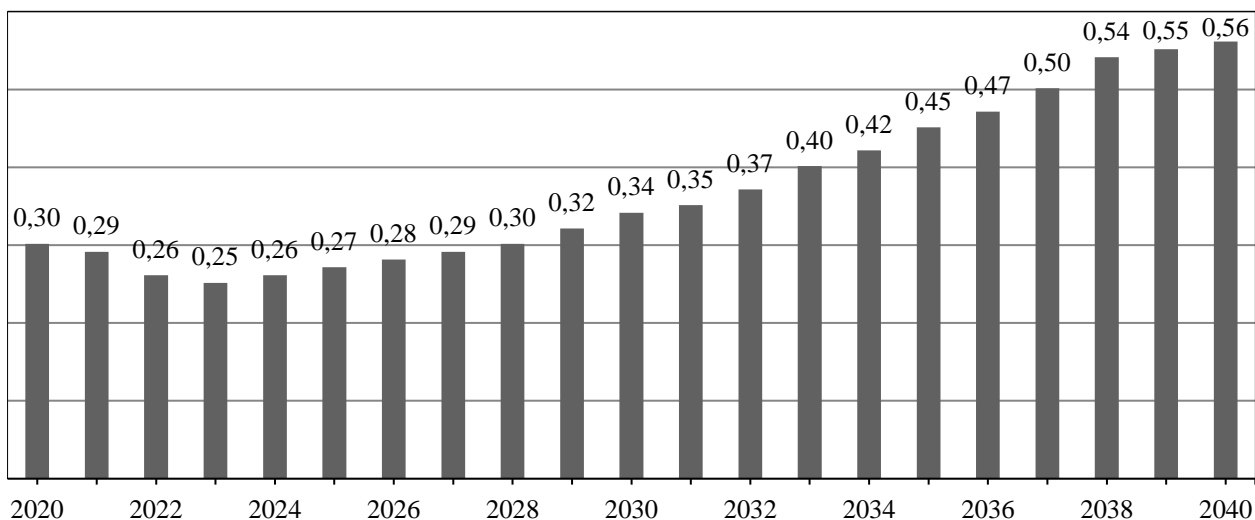
За рекурсивною моделлю, де враховується відтермінування виходу на пенсію та збільшення розміру пенсії на певний відсоток залежно від кількості років такого відтермінування, виявлено, що максимізація корисності від відкладення виходу на пенсію досягається у віці 64-65 років, коли розмір пенсії на 8% більший від розміру стандартної пенсії (рис. 7).



**Рис. 7. Корисність відтермінування виходу на пенсію, % (ліворуч) та додатковий дохід Пенсійного фонду України при відтермінуванні виходу на пенсію, грн (праворуч)**

Відповідно до моделі мотивування виходу на пенсію пізніше забезпечується додатковий дохід до Пенсійного фонду, що опосередковано впливає на соціально-економічну ефективність пенсійного забезпечення громадян України.

За обома моделями реформування визначено рівень соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення у 2020–2040 рр. (рис. 8).



**Рис. 8. Соціально-економічна ефективність пенсійного забезпечення в Україні у результаті використання двох моделей**

Доведено, що у разі запровадження реформ протягом 20 років має підвищитися рівень соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України більше ніж у 2 рази (з 0,25 до 0,562), що підтверджує сенс проведення запропонованих заходів.

Таким чином, підсумки виконаного дисертаційного дослідження доводять перспективність оцінки за показниками соціально-економічної ефективності існуючого стану пенсійного забезпечення громадян України, а також майбутніх реформ пенсійної системи.

## ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе наукове завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних та прикладних засад соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України. У результаті проведених досліджень було отримано такі висновки:

1. На підставі систематизації поглядів науковців щодо визначення соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення у роботі уточнено трактування цього поняття. Розглядаючи соціально-економічну ефективність як здатність забезпечувати обсяги ресурсів, достатніх для виконання грошових зобов'язань перед пенсіонерами та іншими громадянами, які мають право отримувати пенсійні виплати, встановлені діючим законодавством, за умов забезпечення збалансованості і довгострокової фінансової стійкості пенсійного забезпечення, уможливлено виявлення «зрівняння» пенсійних виплат серед громадян через соціальний дисбаланс в Україні.

2. У ході дослідження доведено доцільність виконання державним пенсійним забезпеченням функції регулювання економіки шляхом вилучення частини доходів працюючих, гіпотетично більш багатих суб'єктів, порівняно з пенсіонерами, та перерозподілу цих грошей на користь пенсіонерів й інших осіб, що отримують пенсійні виплати та мають нижчі доходи. Встановлено, що за таким підходом зменшується частка заощаджень у валовому внутрішньому продукті та зростає частка споживання, тим самим збільшуючи обсяги продажів й валового внутрішнього продукту, відповідно. Зростання ВВП, у свою чергу, стимулює збільшення доходів та пенсійних виплат, забезпечуючи циклічність відтворювального процесу. Це підтвердило гіпотезу, яка полягає в тому, що стабільно працююча пенсійна система підсилює дію мультиплікатора витрат і економічного зростання за кейнсіанським сценарієм.

3. Удосконалений теоретико-методичний підхід до розрахунку рівня пенсійного забезпечення дозволив встановити за рахунок порівняння коефіцієнта заміщення, розрахованого на підставі середньої пенсії та заробітної плати, з коефіцієнтом, визначеним за відповідними медіанними показниками, ступінь забезпечення існуючою системою пенсійного забезпечення відповідності між обсягами пенсійних внесків особи та рівнем її пенсійного забезпечення.

Доведено, що система пенсійного забезпечення є неефективною у разі, якщо коефіцієнт заміщення, отриманий за медіанними показниками, менше



коефіцієнта, розрахованого за середніми показниками. Встановлено, що медіанний коефіцієнт заміщення у 2010–2020 рр. зменшився до 25%, а соціально-економічна ефективність пенсійного забезпечення в досліджуваному періоді знизилася з 0,5 до 0,25.

4. Узагальнення факторів, які суттєво впливають на стан Пенсійного фонду, та визначення кількісних параметрів їх впливу дозволили виявити ефекти впливу на видатки та доходи Пенсійного фонду. Встановлено, що за збільшення коефіцієнта залежності від старості на 10% зростають видатки Пенсійного фонду у середньому на 11,6%. 10-відсоткове зростання рівня безробіття призводить до збільшення пенсійних видатків на 14,8% та зменшення пенсійних доходів на 1,3%. Збільшення ставки пенсійного внеску на один відсоток зменшує доходи Пенсійного фонду на 0,5%. Доведено, що результати є статистично значущими на рівні 1%, 5 та 10%. Виявлено, що збільшення коефіцієнта залежності від старості забезпечує позитивний ефект впливу на пенсійні видатки, а збільшення ставки пенсійного внеску має негативний ефект впливу на пенсійні доходи. Аргументовано, що у середньому зростання валового внутрішнього продукту на 1% приводить до збільшення пенсійних доходів на 0,2% та до зменшення видатків Пенсійного фонду на 3,82%.

5. З метою упорядкування оцінювання соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення доповнено його класифікацію за рахунок введення ознаки «за динамікою соціально-економічної ефективності». Це дозволило виокремити прогресуюче або регресуюче пенсійне забезпечення. У 2014–2020 рр. пенсійне забезпечення громадян України характеризується як регресуюче в результаті щорічного зменшення рівня соціально-економічної ефективності. Зроблено висновок щодо зв'язку регресуючого стану пенсійного забезпечення та загрози його руйнування, що довело необхідність проведення реформ у сфері пенсійного забезпечення.

6. Доведено важливість реформування пенсійної системи за розробленими рекурсивними моделями, що визначають позитивну зміну загального балансу Пенсійного фонду України орієнтовно через 12 років за умови впровадження системи умовних пенсійних внесків та накопичувальної системи, а також застосування реформи, за якою надається право виходити на пенсію пізніше зазначеного державою віку та збільшити свою пенсію на визначений відсоток залежно від кількості років, на яку людина відкладає свій вихід на пенсію.

За рекурсивними моделями визначено оптимальний вік виходу на пенсію для людей із різним рівнем заробітної плати за рівноважного стану, який відповідає у середньому підвищенню пенсій на 8% порівняно з поточним рівнем (у порівнюваних цінах), що стає визначальною передумовою зростання коефіцієнта заміщення, розрахованого з використанням медіанних пенсій та медіанних заробітних плат, й підвищення рівня соціально-економічної ефективності державного пенсійного забезпечення.

## СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

*Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації*

*Статті у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз та у періодичних виданнях держав, які входять до ОЕСР*

1. \*Demchenko K. Significance of foreign countries' experience in the pension provision sector for developing the pension system in Ukraine. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2016. № 2 (21). С. 37–47<sup>1</sup>.
2. \*Демченко К.І. Аналіз стійкості пенсійної системи. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2018. № 1 (24). С. 31–39<sup>2</sup>.
3. \*Демченко К.І. Порівняльний аналіз систем пенсійного забезпечення України та різних країн світу. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 4 (30). С. 35–41. URL: [http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/30\\_2019\\_ukr/8.pdf](http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/30_2019_ukr/8.pdf)<sup>3</sup>.
4. \*Демченко К.І. Аналіз динаміки надходжень до Пенсійного фонду України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. № 1 (69). С. 29–39<sup>4</sup>.
5. \*Демченко К.І. Регресійний аналіз впливу демографічних та економічних показників на стан пенсійного забезпечення різних країн світу. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5 (508). С. 183–189<sup>5</sup>.
6. \*Демченко К.І. Розробка та обґрунтування інноваційної моделі пенсійного забезпечення. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 1. С. 10–16<sup>6</sup>.
7. Demchenko K. Socio-economic essence of pension provision efficiency in Ukraine. *East European science journal*. 2019. № 10 (50). S. 29–33<sup>7</sup>.
8. \*Демченко К.І. Гендерний розрив у пенсіях та впровадження надбавки до пенсії у моделі пенсійного забезпечення. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 297–300<sup>8</sup>.

*Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації*

9. Demchenko K. Pension fund of Ukraine: problems and ways of their solution. *Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки* : матеріали XVI Міжнар. наук.–практ. конф. молодих вчених і студентів, м. Дніпропетровськ, 26 бер. 2014 р. Дніпропетровськ, 2014. С. 43–45.
10. Демченко К.І. Проблеми розробки сучасної пенсійної системи для країн, що розвиваються. *Теорія і практика розвитку наукових знань* : матеріали Міжнар. наук.–практ. конф., м. Київ, 24–25 груд. 2016 р. Київ, 2016. С. 32–33.

\* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

<sup>1</sup> Міжнародні наукометричні бази: DOAJ, Index Copernicus, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory.

<sup>2</sup> Міжнародні наукометричні бази: DOAJ, Index Copernicus, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory.

<sup>3</sup> Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar.

<sup>4</sup> Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, OUCI, RePEc, Base, OAJI, Dimensions, World Cat, Erich Plus, Open AIRE, Ulrich's Web, Google Scholar, Соционет, eONEUIR.

<sup>5</sup> Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Ulrich's Web, RePEc, DOAJ, Academic Journal Database, OAJI, GetInfo, BASE, Open AIRE, World Cat, Library Hub Discover, Соционет, Open Access Library, Research Bible, SUNCAT Union Catalogue, J-Gate, Advanced Science Index, InfoBase Index.

<sup>6</sup> Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus.

<sup>7</sup> Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Academic Resource Index, International Scientific Indexing, Cosmos Impact Factor, SlideShare.

<sup>8</sup> Міжнародні наукометричні бази: Google Scholar, Research Bible, Index Copernicus, OAJI.

11. Demchenko K. Problems of Pension Fund of Ukraine and the ways of their improvement. *Науковий диспут: питання економіки та фінансів* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., Київ – Будапешт – Відень, 28 груд. 2016 р. Київ; Будапешт; Відень, 2016. С. 53–55.

12. Demchenko K. How to motivate citizens to accumulate money for retirement in Ukraine. *Глобальні проблеми економіки та фінансів* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф., Київ – Прага – Відень, 31 трав. 2017 р. Київ; Прага; Відень, 2017. С. 16–19.

13. Демченко К.І. Характеристика видів пенсійних систем. *Економіка, фінанси, облік та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 20 квіт. 2019 р. Полтава, 2019. С. 21–23.

14. Demchenko K. Theoretical basis of the pension protection system. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика* : зб. тез наук.-практ. конф., м. Хмельницьк, 21 квіт. 2019 р. Хмельницький, 2019. С. 90–91.

15. Демченко К.І. Економічна суть пенсійного забезпечення. *Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 26–27 квіт. 2019 р. Київ, 2019. С. 84–87.

16. Demchenko K. Functions, Purposes, Mechanisms and effectiveness of pension system. *Current scientific research in the modern world*. 2016. №12 (20). С. 76–79.

17. Demchenko K. Pension reform in Ukraine in 2017. Will it be implemented? What consequences will it have? *Trends in der Entwicklung der nationalen und internationalen Wissenschaft* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Нюрнберг, 28 дек. 2016. Нюрнберг, 2016. С. 23–26.

*Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації*

18. Демченко К.І. Проблемы современного пенсионного обеспечения Украины и пути их решения. *Актуальные научные исследования в современном мире*. 2016. № 12 (20). С. 80–85.

## АНОТАЦІЯ

**Демченко К.І. Соціально-економічна ефективність пенсійного забезпечення громадян України. – Рукопис.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля». – Дніпро, 2021.

У дисертації наведено результати дослідження теоретичних і науково-методичних положень, а також практичні рекомендації щодо підвищення рівня соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення громадян України.

Уточнено поняття «соціально-економічна ефективність пенсійного забезпечення», яке розглянуто як результат, отриманий в процесі реалізації довгострокової здатності Пенсійного фонду України накопичувати, акумулювати та використовувати ресурси для виконання Пенсійним фондом своїх зобов'язань.

Розширено перелік функцій державного пенсійного забезпечення шляхом введення функції «регулювання економіки», що дозволяє регулювати макроекономічні процеси шляхом залучення коштів працюючого населення до пенсійної системи.

Удосконалено теоретико-методичний підхід до розрахунку рівня соціально-економічної ефективності пенсійного забезпечення, що базується на порівнянні співвідношення середніх заробітних плат і середніх пенсій та співвідношення медіанних заробітних плат і медіанних пенсій.

Розвинуто науково-прикладний підхід до прогнозування стану Пенсійного фонду за рахунок залучення до аналізу впливу економічних та демографічних показників, встановлених у дослідженні.

Набула подальшого розвитку класифікація пенсійного забезпечення, яку доповнено введенням ознаки «за динамікою соціально-економічної ефективності», що дозволило виділити прогресуюче та регресуюче пенсійне забезпечення.

Удосконалено науково-методичний підхід до оцінки результатів та уточнення змісту реформ у сфері пенсійного забезпечення за допомогою побудови рекурсивних моделей.

**Ключові слова:** пенсійне забезпечення, соціально-економічна ефективність, пенсійна система, Пенсійний фонд України, пенсійна реформа, пенсійні виплати, коефіцієнт заміщення.

## АННОТАЦІЯ

**Демченко К.И. Социально-экономическая эффективность пенсионного обеспечения граждан Украины. – Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Высшее учебное заведение «Университет имени Альфреда Нобеля», Днепро, 2021.

В диссертации приведены результаты исследования теоретических и научно-методических положений, а также практические рекомендации по повышению уровня социально-экономической эффективности пенсионного обеспечения граждан Украины.

Необходимость реформирования пенсионного обеспечения в Украине объясняется экономическими и демографическими проблемами. Пенсионное обеспечение требует дальнейших преобразований, поскольку уже проведенные в данной сфере реформы не позволили достичь долгосрочной финансовой устойчивости и сбалансированности бюджета Пенсионного фонда Украины.

На основе анализа работ отечественных и зарубежных ученых уточнено понятие социально-экономической эффективности пенсионного обеспечения, согласно которому оно рассматривается как результат, полученный в процессе реализации долгосрочной способности Пенсионного фонда собирать, аккумулировать и обеспечивать ресурсы для выполнения своих обязательств перед гражданами, которые имеют право на получение пенсий. Пенсионное обеспечение является социально-экономически-эффективным при условии, что не имеет тенденции к разбалансированию.

В работе обоснована необходимость дальнейшего развития государственного и негосударственного пенсионного обеспечения. Ориентация на расширение негосударственного пенсионного обеспечения характерна для большинства зарубежных государств, осуществляющих преобразования систем пенсионного обеспечения.

С целью дальнейшего обоснования возможности взаимодействия макроэкономических процессов и пенсионного обеспечения расширен перечень функций государственного пенсионного обеспечения за счет внесения новой функции – «регулирование экономики». Сущность этой функции состоит в привлечении средств работающего населения к пенсионной системе, превращая доходы в пенсионные выплаты, тем самым увеличивая уровень потребления и увеличивая объем валового внутреннего продукта.

Усовершенствован теоретико-методический подход к расчету уровня социально-экономической эффективности пенсионного обеспечения с целью оценки уровня социально-экономической эффективности пенсионного обеспечения в Украине, который базируется на сравнении медианного и среднего коэффициентов замещения.

В работе получил дальнейшее развитие научно-методический подход к прогнозированию состояния Пенсионного фонда Украины, согласно которому проведен анализ факторного влияния экономических и демографических показателей на расходы и доходы Пенсионного фонда.

Дополнена классификация пенсионного обеспечения путем введения нового классификационного признака «по динамике социально-экономической эффективности», что позволяет выделять прогрессирующее и регрессирующее пенсионное обеспечение. Определена характеристика пенсионного обеспечения Украины как регрессирующего пенсионного обеспечения.

Усовершенствован научно-методический подход к оценке результатов реформ в сфере пенсионного обеспечения, который предполагает построение рекурсивных моделей. Такой подход позволяет прогнозировать изменение социально-экономической эффективности пенсионного обеспечения граждан Украины на определенный период времени.

По предлагаемым моделям определен оптимальный возраст выхода на пенсию для людей с разным уровнем заработной платы, что соответствует в среднем повышению пенсий на 8% по сравнению с текущим уровнем (в сопоставимых ценах) и становится определяющей предпосылкой роста коэффициента замещения, рассчитанного с использованием медианных пенсий,

медианных зарплат и повышения уровня социально-экономической эффективности государственного пенсионного обеспечения.

**Ключевые слова:** пенсионное обеспечение, социально-экономическая эффективность, пенсионная система, Пенсионный фонд Украины, пенсионная реформа, пенсионные выплаты, коэффициент замещения.

## SUMMARY

**Demchenko K.I. Socio-economic efficiency of pension provision for Ukrainian citizens. – The manuscript.**

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences in specialty 08.00.03 – Economics and Management of the National Economy. – Higher educational institution «Alfred Nobel University», Dnipro, 2021.

The dissertation presents the results of research of theoretical and scientific-methodical provisions, as well as practical recommendations for improving the level of socio-economic efficiency of pension provision of citizens of Ukraine.

The concept of "socio-economic efficiency of pension provision" has been clarified, which is considered as a result obtained in the process of realization of the long-term ability of the pension fund to collect, accumulate and use resources to fulfill its obligations.

The list of functions of the state pension provision has been expanded by introducing the function of "regulating the economy", which allows regulating macroeconomic processes by attracting funds from the working population to the pension system.

The theoretical and methodological approach, based on the comparison of the ratio of average salaries and average pensions and the ratio of median wages and median pensions, has been improved in order to calculate the level of socio-economic efficiency of pension provision.

A scientific and applied approach of forecasting the state of the pension fund has been developed by investigating the impact of economic and demographic indicators established in the study.

The classification of pension provision was further developed, which was supplemented by the introduction of the characteristic "according to the dynamics of socio-economic efficiency", which allowed to distinguish between progressive and regressive pension provision.

The scientific and methodological approach to evaluate the results and clarify the content of reforms in the field of pension provision through the construction of recursive models has been improved.

**Key words:** pension provision, socio-economic efficiency, pension system, pension fund, pension reform, pension payments, replacement rate.

Наукове видання

**ДЕМЧЕНКО КАРИНА ІГОРІВНА**

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПЕНСІЙНОГО  
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління  
національним господарством

**АВТОРЕФЕРАТ**

дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата економічних наук

Підписано до друку 09.03.2021 р.  
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Оперативна поліграфія.  
Ум.-др. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,95. Тираж 100 пр. Зам. № О\_1611

---

Віддруковано в ТОВ «Роял Принт»  
вул. В. Ларіонова, 145, м. Дніпро, 49052  
тел. (056) 794-61-04(05)  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи  
серія ДК № 4765 від 04.09.2014